ปัญหาสิทธิเรียกร้องหนี้ค่าใช้จ่ายเพื่อการขจัดมลพิษในคดีล้มละลาย
PROBLEMS ON CLEANUP COST CLAIMS IN BANKRUPTCY CASE

ชนาธิป ธุวธนานุรักษ์*
Chanathip Tuwatananurak

บทคัดย่อ

เมื่อมีการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษเกิดขึ้น เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งมลพิษก็ย่อมต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น รวมทั้งต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดำเนินการขจัดมลพิษที่มีการรั่วไหลหรือแพร่กระจายนั้นด้วย โดยอาจต้องรับผิดในค่าใช้จ่ายที่รัฐได้ใช้ไปเพื่อดำเนินการขจัดมลพิษที่มีการรั่วไหลหรือแพร่กระจายนั้น อย่างไรก็ดี เมื่อผู้ที่ต้องรับผิดในค่าใช้จ่ายดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการล้มละลาย รัฐในฐานะเจ้าหนี้ไม่มีประกันทั่วไปก็อาจได้รับส่วนแบ่งจากทรัพย์สินของลูกหนี้เพียงจำนวนไม่มาก ในขณะที่การขจัดมลพิษทำให้ทรัพย์สินของผู้ต้องรับผิดมีมูลค่าสูงขึ้น และเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ ทั้งยังส่งผลให้ผู้ที่ต้องรับผิดชอบในการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษในท้ายที่สุดเป็นภาษีจากประชาชนทุกคน ซึ่งขัดต่อหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย จึงควรมีการแก้ไขกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิเรียกร้องของรัฐในคดีล้มละลายมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ

ค่าใช้จ่าย, ขจัดมลพิษ, ล้มละลาย, หลักประกัน

ABSTRACT

The polluter must be responsible for the damages from pollution disseminated from his premises including the cost incurred by the government in cleaning up the pollution. However, when those who must be responsible for the cleanup cost going bankrupt, the government may get repaid from their estate in a small portion, as an ordinary unsecured creditor, though, the cleanup

* นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : ziblor@hotmail.com

increases the value of the property and protects public from pollution. Ultimately, tax from innocent people bear the burden of cleanup cost which is against the polluter pays principle, therefore, the cleanup cost claims should get more protection in bankruptcy cases.

Keywords

Cleanup Cost, Remediation, Bankruptcy, Security

บทนำ

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 กฎหมายได้ให้สิทธิแก่ทางราชการที่จะเรียกเอาค่าใช้จ่ายในการขจัดมลพิษคืนจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษได้ โดยกำหนดให้ค่าเสียหายจากการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษให้มีความหมายรวมถึงค่าใช้จ่ายที่ทางราชการได้จ่ายไปจริงเพื่อขจัดมลพิษดังกล่าว ซึ่งหากต่อมาผู้ที่ต้องรับผิดในค่าใช้จ่ายนั้นนั้นเข้าสู่กระบวนการล้มละลาย ทางราชการก็ย่อมต้องนำหนี้ดังกล่าวไปยื่นขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ โดยจะได้รับส่วนแบ่งจากกองทรัพย์สินในฐานะเจ้าหนี้ไม่มีประกันเนื่องจากสิทธิเรียกร้องดังกล่าวไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิอย่างใดตามกฎหมาย ซึ่งมักจะได้รับชำระหนี้จำนวนไม่มาก เนื่องจากทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลายมักจะเป็นหลักประกันในการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้รายอื่น ๆ อยู่ก่อนแล้ว ทำให้ภาระการขจัดมลพิษตกอยู่กับภาษีของประชาชนในที่สุด ซึ่งไม่เป็นไปตามแนวคิดของหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย อย่างไรก็ดี หากเป็นกรณีที่มูลหนี้ในการเรียกร้องค่าใช้จ่ายดังกล่าวเกิดขึ้นภายหลังวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์แล้ว ทางราชการก็ไม่อาจนำสิทธิเรียกร้องดังกล่าวมาขอรับชำระหนี้ได้ แต่อาจได้รับชำระหนี้จากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ในฐานะค่าใช้จ่ายในการจัดการทรัพย์สินได้ในกรณีที่ลูกหนี้และเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีหน้าที่จะต้องดำเนินการขจัดมลพิษซึ่งจะได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้ไม่มีประกันทั่วไปรายอื่น ๆ ตามมาตรา 130 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483

โดยที่ความเสียหายในทางสิ่งแวดล้อมมีลักษณะแตกต่างไปจากความเสียหายอื่น ๆ คืออาจก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงเป็นวงกว้าง และในบางกรณีอาจใช้ระยะเวลานานในการแสดงผล จึงควรที่จะพิจารณาความรับผิดในทางสิ่งแวดล้อมอย่างแตกต่างไปจากสิทธิเรียกร้องประเภทอื่น ๆ[1] และการเข้าดำเนินการขจัดมลพิษโดยทางราชการนั้น เป็นการกระทำเพื่อปกป้องคุ้มครองสุขอนามัยของประชาชน กล่าวคือเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ กฎหมายจึงควรให้ความคุ้มครองแก่สิทธิเรียกร้องในค่าใช้จ่ายเพื่อการขจัดมลพิษของรัฐมากยิ่งกว่าสิทธิเรียกร้องประเภทอื่น ๆ

1.สิทธิเรียกร้องค่าใช้จ่ายเพื่อการขจัดมลพิษในคดีล้มละลายของต่างประเทศ

1.1 ประเทศออสเตรเลีย

ตามพระราชบัญญัติการจัดการที่ดินทีปนเปื้อน ค.ศ.1997 (Contaminated Land Management Act 1997 - CLM 1997) ของรัฐนิวเซาท์เวลส์ ได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่พิทักษ์สิ่งแวดล้อม (Environmental Protection Authority – EPA) มีอำนาจในการออกคำสั่งแก่บุคคลซึ่งเป็นบุคคลที่เหมาะสม[2]ให้ดำเนินการฟื้นฟูสภาพที่ดิน และหากบุคคลดังกล่าวไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่พิทักษ์สิ่งแวดล้อม เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง

[1] Kathryn R. Heidt, “The Changing Paradigmof Debt,” 72 Washington University Law Quarterly 1055, 1061 (1994)

[2] CLM 1997, Section 13(2), บุคคลที่เหมาะสมคือ ผู้ที่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนอย่างร้ายแรงของที่ดิน หรือ เจ้าของที่ดิน หรือ ผู้ที่น่าจะเป็นเจ้าของที่ดินดังกล่าว

ก็สามารถเข้าดำเนินการให้เป็นไปตามคำสั่งนั้นโดยสามารถเรียกเอาเงินค่าใช้จ่ายในการดำเนินการดังกล่าวที่ได้ใช้ไปจริงในจำนวนที่เหมาะสมจากผู้ที่มีหน้าที่ต้องดำเนินการตามคำสั่งนั้นได้[3]

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ค.ศ.1970 (Environmental Protection Act 1970 – EPA 1970) ของรัฐวิคตอเรีย เมื่อเจ้าหน้าที่เห็นว่ามีการดำเนินกิจการหรือมีการใช้สถานที่ที่ก่อหรือน่าจะก่อให้เกิดมลพิษ หรือมีลักษณะไม่เป็นไปตามมาตรฐานหรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ หรือในลักษณะเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม หรือก่อให้เกิดเสียงดังเกินสมควร ฯลฯ เจ้าหน้าที่อาจแจ้งแก่ผู้ครอบครองสถานที่ดังกล่าว หรือผู้ที่ควบคุมการดำเนินการ หรือผู้ที่รับผิดชอบในการใช้สถานที่เช่นว่านั้น ให้ดำเนินการบรรเทาภาวะมลพิษลงได้[4] และกฎหมายก็ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการที่จะออกคำสั่งให้ขจัดมลพิษได้ หรือในกรณีที่เจ้าหน้าที่เห็นว่าเป็นการจำเป็น เจ้าหน้าที่ก็สามารถเข้าดำเนินการขจัดมลพิษเองได้[5] และเมื่อเจ้าหน้าที่ได้เข้าดำเนินการกำจัดมลพิษแล้ว กฎหมายก็ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการเรียกค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามสมควรจากดำเนินการขจัดมลพิษ คืนจากผู้ที่เป็นต้นเหตุให้ต้องดำเนินการขจัดมลพิษ หรือผู้ที่ครอบครองทรัพย์สินที่เกี่ยวเนื่องกับเหตุดังกล่าวได้[6]

ตามกฎหมายล้มละลายของประเทศออสเตรเลีย คือ พระราชบัญญัติล้มละลาย ค.ศ.1966 (The Bankruptcy Act 1966 - BA) และ พระราชบัญญัติว่าด้วยบริษัท ค.ศ.2001 (Corporations Act 2001 - CA) เมื่อลูกหนี้ตกอยู่ภายใต้คำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ ผู้พิทักษ์ทรัพย์ก็มีหน้าที่ในการรวบรวมและขายทรัพย์สินเพื่อนำเงินมาชำระหนี้แก่บรรดาเจ้าหนี้ โดยในการจัดการกิจการทรัพย์สินของลูกหนี้ก็จะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายสิ่งแวดล้อมด้วยเช่นกัน เช่นอาจต้องดำเนินการตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ กฎหมายได้ให้คำนิยามของพนักงานบริษัท (officer) ของบริษัทให้หมายความรวมถึง ผู้พิทักษ์ทรัพย์ หรือผู้ชำระบัญชี หรือทรัสตีหรือบุคคลอื่น ๆ ซึ่งมีอำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับกิจการของบริษัท หรือกิจการอื่น ๆ อีกด้วย[7] ดังนั้นเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายล้มละลายจึงมีหน้าที่ต้องจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้โดยปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายสิ่งแวดล้อม

---

[3] CLM 1997. Section 35

[4] EPA 1970. Section 31A

[5] EPA 1970. Section 62(1)

[6] EPA 1970. Section 62(2): The Authority may recover any reasonable costs incurred by the Authority in taking any action under subsection (1) from the person who caused the action to be taken or the occupier of the premises on which anything referred to in subsection (1)(a) to (e) has occurred in any court of competent jurisdiction as a debt due to the Authority and when recovered is to be paid into the Consolidated Fund

[7] CA 2001. Section 9

สำหรับหนี้ค่าใช้จ่ายในการขจัดมลพิษซึ่งผู้ล้มละลายต้องรับผิดในวันแห่งการล้มละลาย (the date of the bankruptcy) หรือ ที่อาจจะต้องรับผิดโดยหน้าที่ (obligation) ที่เกิดขึ้นก่อนวันแห่งการล้มละลาย[8]เป็นหนี้ที่นำมาขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายได้ ซึ่งตามกฎหมายล้มละลายของออสเตรเลีย ไม่ได้กำหนดให้สิทธิเรียกร้องค่าใช้จ่ายที่ใช้ไปเพื่อดำเนินการฟื้นฟูเยียวยาสภาพสิ่งแวดล้อมหรือขจัดมลพิษได้รับสิทธิในการชำระหนี้หรือมีบุริมสิทธิเหนือหนี้ประเภทอื่นแต่อย่างใด อย่างไรก็ดีพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดการที่ดินที่ปนเปื้อน ค.ศ 1997 ได้มีบทบัญญัติกำหนดให้ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมของรัฐ (ซึ่งไม่ได้เป็นบุคคลที่ได้รับคำสั่งให้ดำเนินการ) เข้าดำเนินการขจัดมลพิษอันเกี่ยวเนื่องกับที่ดินของลูกหนี้ซึ่งตกเป็นบุคคลล้มละลาย โดยที่ผู้ชำระบัญชีหรือทรัสตี ได้สละสิทธิในที่ดินดังกล่าวตามกระบวนการในคดีล้มละลายเนื่องจากเป็นทรัพย์สินที่มีภาระเกินสมควร เจ้าหน้าที่รัฐตามกฎหมายสิ่งแวดล้อม มีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าใช้จ่ายในการดำเนินการตามคำสั่งตามพระราชบัญญัติการจัดการที่ดินที่ปนเปื้อน ค.ศ.1997 พร้อมดอกเบี้ยในอัตราที่เหมาะสมรวมทั้งค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นได้ โดยมีสิทธิจะได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้ใด ๆ ที่มีสิทธิเหนือที่ดินดังกล่าวในฐานะทรัพย์หลักประกัน[9] และตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ค.ศ. 1970 ของรัฐวิคตอเรียสามารถเรียกเอาค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเนื่องจากการดำเนินการขจัดมลพิษคืนจากผู้ที่ก่อให้เกิดเหตุตามที่กฎหมายบัญญัตินั้น หรือเรียกคืนจากผู้ครอบครองทรัพย์สินอันก่อให้เกิดเหตุดังกล่าวในขณะที่เกิดเหตุนั้นขึ้นก็ได้โดยการนำคดีขึ้นสู่ศาลที่มีเขตอำนาจ[10] และถ้าหากทรัพย์สินซึ่งตกเป็นภาระผูกพันดังกล่าวเป็นที่ดิน เจ้าหน้าที่รัฐอาจนำหนี้ดังกล่าวไปจดทะเบียนเหนือที่ดินนั้นได้[11]โดยถือว่าภาระผูกพันที่เจ้าหน้าที่นำมาจดทะเบียนนี้เป็นสิทธิจำนองที่จดทะเบียนเป็นลำดับแรกเหนือภาระผูกพันอื่น ๆ ที่ได้จดทะเบียนไว้ก่อนแล้ว และเจ้าหน้าที่รัฐและเจ้าของที่ดินเป็นผู้รับจำนองและผู้จำนองตามลำดับ[12]

---

[8] BA, Section 82(1),

[9] CLM 1997. Section 37

[10] EPA 1970. Section 62(2)

[11] EPA 1970. Section 62(4)

[12] EPA 1970. Section 62(12)

Section 77 of the Transfer of Land Act 1958 applies to the sale as if—

(a) the charge were a registered first mortgage registered in priority to other registered encumbrances; and

(b) the Authority were a mortgagee under that mortgage; and

(c) the owner of the land were a mortgagor under that mortgage; and

(d) the requirement relating to the giving of notice were deleted; and

(e) subsection (3)(d) were deleted.

1.2 ประเทศแคนาดา

ในการพิจารณากฎหมายสิ่งแวดล้อมของประเทศแคนาดาจะต้องพิจารณาทั้งกฎหมายสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับส่วนกลางและในระดับมณฑลประกอบกัน ซึ่งกฎหมายสิ่งแวดล้อมในระดับส่วนกลาง คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศแคนาดา ค.ศ. 1999 (Canadian Environmental Protection Act 1999 - CEPA) และในระดับมณฑลซึ่งผู้เขียนได้ศึกษากฎหมายของมณฑลออนแทริโอ คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งแวดล้อมแห่งมณฑลออนแทริโอ ค.ศ.1990 (Ontario Environmental Protection Act, 1990 - OEPA)

เมื่อพบว่ามีการปล่อยสารปนเปื้อนลงสู่สิ่งแวดล้อมเกินกว่าที่กำหนดไว้ในกฎหมาย กฎหมายให้อำนาจรัฐที่จะออกคำสั่งควบคุมหรือให้หยุดการปล่อยของเสียหรือให้ทำการขจัดการปนเปื้อนดังกล่าวได้ และหากเจ้าหน้าที่รัฐพบว่ามีการปล่อยสารปนเปื้อนที่มีการห้ามใช้หรือปล่อยออกโดยฝ่าฝืนกฎหมาย รัฐก็มีคำสั่งควบคุม (Control Orders) แก่ผู้ที่ต้องรับผิดชอบ[13] คือ

1.เจ้าของปัจจุบันหรือเจ้าของเดิมของแหล่งกำเนิดการปนเปื้อน หรือ

2.ผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดการปนเปื้อนคนปัจจุบันหรือคนก่อนหน้า หรือ

3.ผู้ที่มีอำนาจจัดการหรือควบคุมแหล่งกำเนิดการปนเปื้อนนั้นได้

เจ้าหน้าที่รัฐอาจออกคำสั่งหยุด (Stop Orders) แก่บุคคลตามที่กล่าวมาข้างต้นได้[14] และหากผู้ใดได้ปล่อยสารปนเปื้อนสู่สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ จนก่อให้เกิดหรือน่าจะเกิดความเสียหายหรืออันตรายแก่ที่ดิน น้ำ ทรัพย์สิน สัตว์ พืช หรือ สุขอนามัยของคนขึ้น เจ้าหน้าที่รัฐก็อาจมีคำสั่งให้บุคคลผู้นั้นดำเนินการเยียวยาหรือป้องกันความเสียหายหรืออาการบาดเจ็บได้ (Remedial Orders) รวมไปถึงการหาแหล่งน้ำอื่นไม่ว่าเป็นการถาวรหรือชั่วคราว หากความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นส่งผลกระทบต่อคุณภาพของแหล่งน้ำ[15] ในกรณีที่รัฐได้เข้าดำเนินการให้เป็นไปตามคำสั่งให้ขจัดมลพิษด้วยตนเองแล้ว เจ้าหน้าที่รัฐก็สามารถเรียกค่าใช้จ่ายที่รัฐได้ใช้ไปเพื่อดำเนินการตามกฎหมายคืนจากผู้ที่มีหน้าที่ต้องดำเนินการตามคำสั่งนั้นได้[16] โดยผู้ที่ต้องรับผิดชอบในการขจัดมลพิษในชั้นแรกคือผู้ที่ก่อให้เกิดมลพิษนั้น แต่หากไม่สามารถรู้ตัวผู้ก่อมลพิษดังกล่าวได้ ก็เป็นหน้าที่ของผู้ครอบครองทรัพย์นั้นที่จะต้องดำเนินการจัดการให้ทรัพย์สินของตนเป็นไปตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับมลพิษนั้นต่อไป อย่างไรก็ดีหากไม่มีผู้ใดดำเนินการขจัดมลพิษดังกล่าวก็เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดำเนินการขจัดมลพิษทั้งนี้เพื่อป้องกันและคุ้มครองสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของประชาชนต่อไป

---

[13] OEPA 1990. Section 7

[14] OEPA 1990. Section 8

[15] OEPA 1990. Section 17

[16] OEPA 1990. Section 150(1)

เมื่อลูกหนี้เข้าสู่กระบวนการล้มละลาย จะมีการแต่งตั้งผู้พิทักษ์ทรัพย์เพื่อทำการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ โดยอาจเป็นการแต่งตั้งโดยศาล หรือเป็นการแต่งตั้งตามข้อตกลงก็ได้[17] แต่ในระยะหลัง การแต่งตั้งผู้พิทักษ์ทรัพย์เองมีจำนวนน้อยลงเนื่องจากมีการคำนึงถึงความรับผิดของ ผู้พิทักษ์ทรัพย์ ค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม และความเสี่ยงในการปฏิบัติงานอื่น ๆ[18] อย่างไรก็ดี ตามพระราชบัญญัติล้มละลายได้มีการกำหนดความรับผิดของทรัสตีไว้อย่างชัดเจนว่าไม่ต้องรับผิดเป็นการส่วนตัวในความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นก่อนที่จะมีการแต่งตั้งทรัสตี หรือที่เกิดขึ้นภายหลังแต่งตั้งทรัสตี ยกเว้นในกรณีที่ความเสียหายหรือการปนเปื้อนนั้นเป็นผลจากการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความประมาทเลินเล่อหรือจงใจปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของทรัสตี[19] ทั้งนี้ทรัสตีอาจละทิ้ง (abandon) หรือสละซึ่งสิทธิประโยชน์อย่างใดเหนือทรัพย์สินซึ่งปนเปื้อนหรือก่อความเสียหาย[20] ก่อนที่จะได้รับคำสั่งจากเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายสิ่งแวดล้อม เพื่อไม่ต้องรับผิดเป็นการส่วนตัวได้

หากเจ้าพนักงาน ผู้พิทักษ์ทรัพย์ ทรัสตี ผู้ชำระบัญชี หรือบริษัทลูกหนี้ไม่ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายสิ่งแวดล้อม เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมก็มีอำนาจเข้าดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามคำสั่งทางสิ่งแวดล้อมนั้นเองได้ และสามารถเรียกเอาค่าใช้จ่ายที่ได้ดำเนินการไปนั้นคืนจากบริษัทลูกหนี้ได้ และพระราชบัญญัติล้มละลายได้มีบทบัญญัติให้สิทธิเรียกร้องที่มีต่อลูกหนี้ในค่าใช้จ่ายเพื่อการฟื้นฟูเยียวยาสภาพแวดล้อมหรือความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ ถือเป็นสิทธิเรียกร้องที่สามารถนำมาขอรับชำระหนี้ได้ไม่ว่าสภาพของสิ่งแวดล้อมหรือความเสียหายจะเกิดขึ้นก่อนหรือภายหลังวันที่มีการขอให้ล้มละลายหรือวันแห่งการล้มละลาย และในทำนองเดียวกันพระราชบัญญัติว่าด้วยการประนอมหนี้กับเจ้าหนี้ของบริษัทก็กำหนดให้สิทธิเรียกร้องที่มีต่อบริษัทลูกหนี้ในการฟื้นฟูเยียวยาสภาพสิ่งแวดล้อมหรือความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมเหนืออสังหาริมทรัพย์ของบริษัทถือเป็นหนี้ที่ขอรับชำระหนี้ได้ไม่ว่าสภาพของสิ่งแวดล้อมหรือความเสียหายจะเกิดขึ้นก่อนหรือภายหลังวันที่ได้เริ่มกระบวนการตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการประนอมหนี้กับเจ้าหนี้ของบริษัท

---

[17] Linc A. Rogers and Pamela L.J. Huff, “Commercial Restructuring and Insolvency in Canda,” Retrieved on July 1, 2016 from https://www.insolvency.ca/en/resources/IIC_Bankruptcy_Primer.pdf

[18] McMillan, “insolvency proceedings in Canada,” Retrieved on July 28, 2016 from http://mcmillan.ca/files/Insolvency%20Proceedings%20in%20Canada.pdf.

[19] BIA. Section 14.06(2)

[20] BIA. Section 14.06(4)(c)

ซึ่งเป็นการยืดหยุ่นกำหนดเวลาให้แก่หนี้ทางสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น[21] โดยพระราชบัญญัติล้มละลายได้กำหนดให้สิทธิเรียกร้องของรัฐทั้งในระดับส่วนกลางหรือมณฑล ในกระบวนการล้มละลายต่าง ๆ อันเป็นสิทธิเรียกร้องค่าใช้จ่ายในการเยียวยาสภาพแวดล้อมหรือความเสียหายในทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นแก่อสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้ ให้เป็นสิทธิเรียกร้องที่มีทรัพย์สินของลูกหนี้ซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐได้เข้าดำเนินการฟื้นฟูเยียวยาสภาพ และที่ก่อให้เกิดสภาพสิ่งแวดล้อมหรือความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นประกันในการชำระหนี้ โดยให้สามารถบังคับได้เสมือนหนึ่งเป็นสิทธิจำนองเหนือทรัพย์ดังกล่าวตามกฎหมายที่ทรัพย์นั้นอยู่ในเขตอำนาจ และมีลำดับสิทธิเหนือกว่าสิทธิเรียกร้องอื่นใดที่มีต่อทรัพย์สินนั้น[22]และตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการประนอมหนี้กับเจ้าหนี้ของบริษัทมาตรา 11.8(8) ก็มีบทบัญญัติที่คล้ายคลึงกันนี้กำหนดไว้เช่นกัน

1.3 ประเทศสิงคโปร์

ในสิงคโปร์มีพระราชบัญญัติคุ้มครองและจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Protection and Management Act หรือ EPMA) ซึ่งเป็นกฎหมายที่รวบรวมกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมมลภาวะในสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ความคุ้มครองและจัดการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและเป้าหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยได้ให้อำนาจแก่รัฐในการแจ้งผู้ก่อมลพิษ

---

[21] Tori Crawford, “The “Collision Course” Continues: Recent Developments in the Intersection Between Insolvency Law and Environmental Law.” Retrieved on 3, June, 2017 from https: / / www. insolvency. ca/ en/ iicresources/ resources/ CollisionCourse-ToriCrawford1stPlace_2014.pdf

[22] BIA. Section 14.06(7),

Any claim by Her Majesty in right of Canada or a province against the debtor in a bankruptcy, proposal or receivership for costs of remedying any environmental condition or environmental damage affecting real property or an immovable of the debtor is secured by security on the real property or immovable affected by the environmental condition or environmental damage and on any other real property or immovable of the debtor that is contiguous with that real property or immovable and that is related to the activity that caused the environmental condition or environmental damage, and the security

(a) is enforceable in accordance with the law of the jurisdiction in which the real property or immovable is located, in the same way as a mortgage, hypothec or other security on real property or immovables; and

(b) ranks above any other claim, right, charge or security against the property, despite any other provision of this Act or anything in any other federal or provincial law.

ให้ดำเนินการควบคุมการปล่อยมลพิษออกสู่สิ่งแวดล้อม และในกรณีที่รัฐเห็นว่าเป็นกรณีจำเป็นและเร่งด่วนอย่างยิ่งหรือไม่มีการปฏิบัติตามคำสั่งรัฐก็สามารถดำเนินการใด ๆ ที่จำเป็นเพื่อป้องกันความเสียหายหรืออันตรายที่อาจเกิดขึ้นต่อประชาชนหรือสิ่งแวดล้อมได้โดยทันที และสามารถเรียกเอาค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริงจากการดำเนินการดังกล่าวในจำนวนที่เหมาะสมโดยสามารถเรียกคืนจากผู้ที่ก่อให้เกิดเหตุฉุกเฉินดังกล่าวหรือจากเจ้าของทรัพย์อันก่อให้เกิดเหตุฉุกเฉินดังกล่าวได้[23]

กฎหมายล้มละลายของประเทศสิงคโปร์โดยหลักแล้วมีอยู่สองฉบับด้วยกัน คือพระราชบัญญัติล้มละลาย (Bankruptcy Act หรือ BA) ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับกับการล้มละลายของบุคคลธรรมดา ส่วนการล้มละลายของบริษัทกล่าวคือการชำระบัญชี การทำแผนชำระหนี้และการจัดการโดยศาลจะเป็นไปตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติว่าด้วยบริษัท (Companies Act (Cap.50) หรือ CA) ในกรณีที่มีคำสั่งให้เลิกบริษัท บริษัทจะต้องทำการชำระบัญชีและมีการตั้งผู้ชำระบัญชีขึ้นซึ่งผู้ชำระบัญชีก็มีหน้าที่จัดการทรัพย์สินทั้งปวงของบริษัท และทรัพย์สินทั้งหมดหรือบางส่วนอาจตกเป็นสิทธิแก่ผู้ชำระบัญชีในการดำเนินการที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรวบรวมทรัพย์สินหรือดำเนินการชำระบัญชี[24] ซึ่งอาจถือได้ว่าผู้ชำระบัญชีอยู่ในฐานะเดียวกับเจ้าของทรัพย์สินและผู้ครอบครองทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและจัดการสิ่งแวดล้อมได้[25] ซึ่งในพระราชบัญญัติคุ้มครองและจัดการสิ่งแวดล้อมได้ให้ความหมายของคำว่า “ผู้ครอบครอง” ให้หมายถึง ผู้ที่ครอบครองหรือมีหน้าที่ในการจัดการหรือควบคุมทรัพย์สิน และ “เจ้าของ” ให้หมายความรวมถึงผู้รับค่าเช่าไม่ว่าด้วยสิทธิของตนเองหรือในฐานะเจ้าหน้าที่หรือทรัสตีหรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ หรือบุคคลอื่น ๆ ดังได้ระบุในกฎหมายด้วย[26] ดังนั้นเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมซึ่งอาจออกคำสั่งแก่ผู้ครอบครองหรือเจ้าของทรัพย์สินให้ดำเนินการต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อเยียวยาหรือฟื้นฟูสภาพแวดล้อมได้ จึงอาจออกคำสั่งแก่เจ้าหน้าที่ในคดีล้มละลาย คือ ทรัสตี ผู้พิทักษ์ทรัพย์ ผู้ชำระบัญชี หรือผู้บริหารกิจการ ให้ดำเนินการดังกล่าวเช่นเดียวกับเจ้าของหรือผู้ครอบครองได้

ตามกฎหมายล้มละลาย ไม่ได้กำหนดให้เจ้าหนี้ในหนี้ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการขจัดมลพิษหรือฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมได้รับสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้รายอื่น ๆ ไม่ว่าในลำดับใด แต่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและจัดการสิ่งแวดล้อม ในกรณีที่เจ้าหน้าที่มีสิทธิจะเรียกร้องเอา

---

[23] EPMA. Section 46

[24] CA. Section 269

[25] INSOL International, “Environmental Claims in Insolvency and the Liability of Insolvency Practitioners,” Special Report May 2015, p.8 Retrieved on June 22, 2559, from http://www.insol.org/emailer/June_2015_downloads/FINAL%20Environmental%20Paper.pdf., p.22

[26] EPMA. Section 2

ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการภายใต้กฎหมายดังกล่าวคืนจากเจ้าของทรัพย์สินโดยที่ไม่เป็นการกระทบสิทธิอย่างอื่นของเจ้าหน้าที่รัฐ เจ้าหน้าที่จะได้สิทธิเช่นว่านั้นในวันที่ดำเนินการฟื้นฟูเยียวยาสภาพแวดล้อมเสร็จสิ้นโดยสิทธิดังกล่าวให้ถือเป็นภาระผูกพันลำดับแรกเหนือทรัพย์สินนั้นตามจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่ได้เกิดขึ้นจริง[27]

2.สิทธิเรียกร้องค่าใช้จ่ายเพื่อการขจัดมลพิษในคดีล้มละลายของประเทศไทย

เมื่อมีการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษเกิดขึ้นแล้ว และการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพอนามัย หรือทรัพย์สินของผู้อื่นหรือรัฐเสียหาย ผู้ที่เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งมลพิษนั้นจะต้องรับผิดในความเสียหายดังกล่าวโดยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายเพื่อการนั้น ซึ่งค่าเสียหายหมายความรวมถึงค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ทางราชการต้องรับภาระจ่ายจริงในการขจัดมลพิษที่เกิดขึ้นนั้นด้วย ตามมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535[28] ซึ่งปรากฏบทบัญญัติลักษณะเดียวกันในพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 ด้วยเช่นกัน

---

[27] EPMA. Section 53(1),

All sums payable by or recoverable from an owner of any premises in respect of costs and expenses incurred by the Agency in connection with the execution of any work which are under this Act recoverable from an owner of any premises shall, subject and without prejudice to any other rights of the Agency, be a first charge on the premises in respect of which the costs and expenses were incurred.

[28] พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา 96

“แหล่งกำเนิดมลพิษใดก่อให้เกิดหรือเป็นแหล่งกำเนิดของการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษอันเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่ชีวิตร่างกายหรือสุขภาพอนามัยหรือเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของผู้อื่นหรือของรัฐเสียหายด้วยประการใด ๆ เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษนั้นมีหน้าที่ต้องรับผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายเพื่อการนั้นไม่ว่าการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษหรือไม่ก็ตาม เว้นแต่ในกรณีที่พิสูจน์ได้ว่ามลพิษเช่นว่านั้นเกิดจาก

(1) เหตุสุดวิสัยหรือการสงคราม

(2) การกระทำตามคำสั่งของรัฐบาลหรือเจ้าพนักงานของรัฐ

(3) การกระทำหรือละเว้นการกระทำของผู้ที่ได้รับอันตรายหรือความเสียหายเองหรือของบุคคลอื่นซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงหรือโดยอ้อมในการรั่วไหลหรือการแพร่กระจายของมลพิษนั้น

เมื่อบุคคลเข้าสู่กระบวนการล้มละลาย โดยถูกพิทักษ์ทรัพย์ไว้ อำนาจในการจัดการกิจการและทรัพย์สินทั้งปวง หรือกระทำการที่จำเป็นเพื่อให้กิจการของลูกหนี้ที่ค้างอยู่เสร็จสิ้นไป เก็บรวบรวมและรับเงิน หรือทรัพย์สินที่จะตกได้แก่ลูกหนี้หรือที่ลูกหนี้มีสิทธิจะได้รับจากผู้อื่น หรือประนีประนอมยอมความ หรือฟ้องร้อง หรือต่อสู้คดีใด ๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ของลูกหนี้ย่อมตกอยู่แก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แต่เพียงผู้เดียว[29] ดังนั้น หากในระหว่างที่ลูกหนี้ถูกพิทักษ์ทรัพย์นั้น มีการตรวจพบว่ามีการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษออกมาจากแหล่งกำเนิดมลพิษอันเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็มีหน้าที่จะต้องดำเนินการอย่างใดเพื่อยับยั้งไม่ให้มีการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษออกสู่สิ่งแวดล้อม และเจ้าหน้าที่ของรัฐตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมก็ย่อมสามารถที่จะสั่งให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ดำเนินการดังกล่าวได้ด้วย

ในการเรียกร้องเงินค่าใช้จ่ายในการขจัดมลพิษ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 หรือกฎหมายอื่น ๆ ที่ให้อำนาจแก่ทางราชการในทำนองเดียวกันนั้นเช่นพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 หรือ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 มีลักษณะเป็นสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระเงินจึงย่อมสามารถนำสิทธิเรียกร้องดังกล่าวมาขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายได้ถ้าหากว่ามูลแห่งหนี้ของสิทธิเรียกร้องดังกล่าวเกิดขึ้นก่อนวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ลูกหนี้ โดยจะได้รับชำระหนี้ในฐานะเจ้าหนี้ไม่มีประกันทั่ว ๆ ไปตามมาตรา 130(7) แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ซึ่งมักจะได้รับส่วนแบ่งจากการชำระหนี้เพียงไม่มาก และในกรณีที่มูลหนี้คือวันรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษ เกิดขึ้นภายหลังวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ ค่าใช้จ่ายในการขจัดมลพิษก็อาจถือว่าเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการทรัพย์สินได้หากลูกหนี้หรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีหน้าที่จะต้องดำเนินการขจัดมลพิษซึ่งตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายที่จะมีคำสั่งให้ดำเนินการขจัดมลพิษได้ แต่ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ไม่มีบทบัญญัติในเรื่องดังกล่าว และแม้เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมจะมีอำนาจในการออกคำสั่งให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ดำเนินการขจัดมลพิษได้ แต่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์โดยความเห็นชอบของที่ประชุมเจ้าหนี้ก็มีสิทธิที่จะสละสิทธิในทรัพย์สินดังกล่าวเพื่อไม่ต้องดำเนินการขจัดมลพิษในทรัพย์สินของลูกหนี้

ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายซึ่งเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษมีหน้าที่ต้องรับผิดตามวรรคหนึ่งหมายความรวมถึงค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ทางราชการต้องรับภาระจ่ายจริงในการขจัดมลพิษที่เกิดขึ้นนั้นด้วย”

[29] พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 22

ได้ทำให้สิทธิเรียกร้องค่าใช้จ่ายเพื่อการขจัดมลพิษในคดีล้มละลายของประเทศไทยมีความแน่นอนในการได้รับชำระหนี้

ข้อเสนอแนะ แนวทางแก้ไข

ผู้เขียนเห็นว่าการดำเนินการขจัดมลพิษเป็นการดำเนินการของรัฐซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของประชาชนส่วนรวม จึงควรให้ความคุ้มครองสิทธิเรียกร้องดังกล่าวของรัฐยิ่งกว่าหนี้อื่น ๆ และช่วยลดภาระของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์และกองทรัพย์สินในการดำเนินการขจัดมลพิษ เนื่องจากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญในด้านดังกล่าว และในบางกรณีกองทรัพย์สินของลูกหนี้อาจมีไม่เพียงพอสำหรับการดำเนินการดังกล่าวได้ โดยควรยกเลิกวรรคสอง ของมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ซึ่งบัญญัติรวมค่าใช้จ่ายเพื่อขจัดมลพิษที่รัฐรับภาระจ่ายจริงไว้กับค่าเสียหายตามธรรมดา และเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าใช้จ่ายในเพื่อขจัดมลพิษไว้เป็นการเฉพาะในมาตรา 96/1 ว่า

“ภายใต้มาตรา 96 ทางราชการสามารถเรียกเอาค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริงจากการดำเนินการตามมาตรา 82(6) ในจำนวนที่เหมาะสมคืนจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษผู้ต้องรับผิดชอบในการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษนั้นได้ โดยมีหมายแจ้งให้ชำระค่าใช้จ่ายดังกล่าวในระยะเวลาที่กำหนด และหากไม่มีการโต้แย้งหมายดังกล่าวภายใน 30 วัน ให้ถือว่าหนี้ดังกล่าวเป็นอันเด็ดขาด

เมื่อหนี้ตามวรรคหนึ่งเป็นอันเด็ดขาดแล้ว และปรากฏว่าทรัพย์ซึ่งรัฐได้เข้าดำเนินการขจัดมลพิษในทรัพย์นั้นเป็นของผู้ที่ต้องรับผิดตามหมายดังกล่าว หน่วยงานรัฐซึ่งเป็นเจ้าหนี้สามารถนำหนี้ดังกล่าวไปจดทะเบียนเป็นภาระผูกพันเหนือทรัพย์สินที่รัฐได้เข้าดำเนินการขจัดมลพิษนั้นได้

การจดทะเบียนตามวรรคก่อนให้เป็นภาระผูกพันที่อยู่ในลำดับก่อนจำนอง และภาระผูกพันอื่น ๆ ไม่ว่าจะมีการจดทะเบียนจำนองหรือภาระผูกพันอื่น ๆ อยู่ก่อนหรือไม่”

บทสรุป

ในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าใช้จ่ายในการขจัดมลพิษของรัฐเมื่อผู้ที่ต้องรับผิดชอบเข้าสู่กระบวนการล้มละลายนี้ อาจเกิดขึ้นได้ในสองกรณีคือ สิทธิเรียกร้องที่สามารถนำมาขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายได้ และสิทธิเรียกร้องที่ไม่สามารถขอรับชำระหนี้ในคดีได้ โดยสิทธิเรียกร้องที่รัฐสามารถนำมาขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายได้นี้จะได้รับชำระหนี้ในฐานะหนี้ไม่มีประกันซึ่งมักจะได้รับชำระหนี้เพียงจำนวนไม่มาก โดยจะได้รับชำระหนี้ต่อเมื่อมีเงินเหลือหลังจากชำระหนี้แก่เจ้าหนี้มีประกันและเจ้าหนี้บุริมสิทธิอื่นๆแล้ว และในการใช้สิทธิเรียกร้องในกรณี

ที่ไม่สามารถขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายได้นั้นคือกรณีที่มูลหนี้เกิดขึ้นภายในหรือภายหลังวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ โดยรัฐอาจได้รับชำระหนี้จากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ในฐานะค่าใช้จ่ายในการจัดการทรัพย์สินได้หากลูกหนี้มีหน้าที่ต้องดำเนินการขจัดมลพิษ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่ากฎหมายของประเทศไทยยังคงมีความไม่ชัดเจน และไม่ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิเรียกร้องค่าใช้จ่ายเพื่อขจัดมลพิษของรัฐเท่าที่ควร ซึ่งไม่เป็นไปตามหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย จึงควรให้ความคุ้มครองสิทธิเรียกร้องค่าใช้จ่ายในการขจัดมลพิษให้มากยิ่งขึ้นโดยให้อยู่ในลำดับก่อนเจ้าหนี้จำนอง ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาความไม่แน่นอนในการได้รับความคุ้มครองในสิทธิเรียกร้องในค่าใช้จ่ายเพื่อการขจัดมลพิษของรัฐในกรณีที่ขอรับชำระหนี้ได้ และที่ขอรับชำระหนี้ไม่ได้ โดยไม่ว่าสิทธิเรียกร้องดังกล่าวจะเกิดขึ้นก่อนหรือภายหลังวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ รัฐก็ย่อมได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้รายอื่น

บรรณานุกรม

หนังสือ

Kathryn R. Heidt. The Changing Paradigmof Debt. 72 Washington University Law Quarterly 1055, 1061 (1994)

เว็บไซต์

INSOL International. “Environmental Claims in Insolvency and the Liability of Insolvency Practitioners.” Special Report May 2015, p.8 http://www.insol.org/emailer/June_2015_downloads/FINAL%20Environmental%20Paper.pdf., p.22, June 22, 2016

Linc A. Rogers and Pamela L.J. Huff. “Commercial Restructuring and Insolvency in Canda.”https://www.insolvency.ca/en/resources/IIC_Bankruptcy _Primer.pdf, July 1,2016.

McMillan. “insolvency proceedings in Canada.” http:// mcmillan.ca/ files/ Insolvency% 20Proceedings%20in%20Canada.pdf, July 28, 2016

Tori Crawford.“The“Collision Course”Continues: RecentDevelopments in the Intersection Between Insolvency Law and Environmental Law.” https://www.insolvency.ca/en/iicresources/resources/ Collision Course -ToriCrawford1stPlace 2014.pdf , June 3,2017